

PINTÉR LAJOS

A Tengerlátó nemzedéke

FÖLLELT JEGYZETLAPOK 1976-RÓL

Emlékek fájnak, emlékek fénylenek bennem. Baka Pistára, Nagy Gazsira emlékezem.

Baka Pista barátom, nemzedéktársam halála mint egy seb, úgy fáj. És lassan-lassan gyógyult. De Nagy Gáspár halálával újra sajogni kezdett. Most együtt fájnak bennem.

És emlékeimet őrzöm, idézem, emlékképeimet rendezgetem.

Írtam én minap egy verset, így hangzik. *Nagy Gazsi/ Nagy Gazsival / Baka Pistával / de jó volt / – emlékszel? – hármásban / az Eötvös kollégiumi estén / s március 15-én a Március 15-e téren / Pesten / ott álltunk / a betiltott téren / talán / át sem öleltük egymást / talán annyit se mondtunk / testvérem*

Jó lenne ennek a versnek most minden szavát, sorát ízekre szedni. És hosszan-hosszan beszélni mindenről, szinte mesélni.

De nem. Csak egyet-egyet. Például arról, kezdjük a végén: annyit se mondtunk: testvérem.

Kormos István adott egyszer interjút Domokos Mátyásnak, a részletekre már nem emlékezem, újra kellene olvasni. A fiatal költőkről beszél, és itt mondja, a pályakezdőkről mondja, pályánk kezdetén mondja: Nagy Gáspár és Pintér Lajos szinte testvérek. Ezt mondja Kormos. Innen a szó.

Baka Pistával és Nagy Gáspárral ezt a testvérséget mindig éreztem és mindig éltem. Nem csupán Kormos Pista érezte meg. De ez szótlán, szemérmes, férfi barátság, „testvérség” volt, nem mondtuk fennhangon. Ezért a versben, hogy „annyit se mondtunk”.

Hol és hogyan kezdődött ez a barátság? – már szinte ködbe vész. Mintha kezdettől lett volna.

De mégis. Valahol 1971 után, akkor kerültem a pesti Bölcsészkarra és az Eötvös kollégiumba. Valamikor 1972, 1973 táján kezdődhetett, és tartott...

Tart máig. Mert nemcsak az életutak, párhuzamosak a koporsók is. „Párhuzamos koporsók” – Nagy Gáspár verséből a sor. Emlékszem, amikor írta, emlékszem, amikor „írtuk” az Eötvös Kollégiumban, mert akkor még, fiatalok, bele mertünk nyúlni egymás versébe, persze gyöngéden, segítón, óvón.

Harminc év eltelvén, egy emberöltő eltelvén lett valósággá a párhuzamos koporsók látomása.

Nagy Gazsi versében azt jelenti e kép, hogy a párhuzamos életutak valahol csak találkoznak, ahogy a párhuzamosok, ha máshol nem, a Végtelenben.

1972, 1973? Talán úgy kezdődött egyfelől, hogy a fiatal egyetemista, fiatal költő, aki voltam, levelet kapott Szegedről, a Kincskereső szerkesztőségéből, Baka Pistától. Pista

már akkor ott volt kezdő szerkesztő, nekem pedig megjelentek első verseim a Tiszatájban. A Tiszatáj 1972. novemberi számában.

Jeles számban, mely a hetvenesztendősi Illyés Gyula köszöntésére szerkesztődött, s amely épp Szilágyi Domokost is közölte. „Lilla Vitézre emlékezik”. S egy kezdő fiatal egyetemistát. Nagymama-arcú tanyák című versét. Nem, nem is azt, hanem a kötet későbbi címadó versét, a Fehéringes folyókat, és a Kő-ünnep című szonettet.

Az akkori főszerkesztő, Ilia Mihály nemcsak közölte verseimet, hanem ajánlással tovább is küldte Kormos Istvánhoz, a Móra Kiadóba. És Kormos, mondhatni azonnal szerződést ígért. Ez volt az indulás.

Ezt a pályakezdő társat kereste meg levelével Baka Pista, ha jól emlékezem, és kért, hogy készítssek egy interjút a Kincskeresőknek Kiss Benedekkel.

Az interjút megcsináltam, meg is jelent. Kiss Bencével mi tegeztük egymást, persze, az interjú is tegezve készült. De Baka Pista átírta magázásra. Kicsit röstellkedve írta levelében, hogy ez a magázás szokás a Kincskeresőnél. Ne higgyék az ifjú olvasók, hogy az írókat, költőket csak úgy „le lehet tegezni”.

Így indult tehát, ezzel az Önözös interjúval.

Pistának köszönhetően utána folyamatosan megjelentem a folyóiratban. Nem is kellett küldenem verseket. A „felnőtt” publikációim közül választott Ő rendre, s közölte újra a Kincskeresőkben. Ő írta néha a szerzőket bemutató kisesszéket is, 6–8 sort. Egyszer is nagyon szépen írt rólam, többet ér, mint egy kismonográfia. Most az elsárgult újságlapot, de jó lenne megkeresni és újraolvasni.

Kicsit csapongok most, és elmondom, hogy időközben elindult a Mozgó Világ is, akkor, a 70-es évek elején. Veress Miklós volt az első főszerkesztője, s az új folyóirat Nagy Gáspár és Pintér Lajos verseit közölte első lapszámában. Gazsi verse, ugye, jól emlékezem?, a Csak nézem Olga Korbutot volt. Olga Korbut akkor divatos és sikeres tornászlány, néztük gyönyörű mozgását. Néztük szaltóit, szaltói szabadságát. Gazsi versének az volt az eredeti címe: Szaltószabadság. Csak éppen ezen a címen, mert áthallatszott, hogy „sajtószabadság”, nem engedték közölni.

1976 után, mert akkor már a Forrásnál voltam, de még Veress Miklós főszerkesztése idején csinált a Mozgó Világ a pályakezdő költőknek egy seregszámlát. Megkérdezett bennünket erről-arról.

De jó lenne ezt a megsárgult folyóiratszámot is elővenni most, és felidézni fiatal arcunkat. Nagy Gazsi hiányzik ebből az összeállításból, nem azért, mert a nemzedéki seregszámlából kifelejtették volna. Addigra valamin összekülönbözött Veress Miklóssal, s ezért nem akart szerepelni.

Baka Pistával mi ott voltunk az összeállításban. De jó lenne Pista sorait is kikeresni és újraolvasni. Látod, harminc év, több mint harminc év távolából is sajnó bennem, hogy azt írta itt: kedves költői Nagy Gáspár és Pintér Lajos. Mert férfiszemérmesség ide és oda, ezt a barátságot néha csak meg kellett vallani.

És hol és hogyan ismerkedtem meg Nagy Gáspárral? Talán a pesti Bölcsészkaron futottunk össze, az Egyetemi Színpadon? Ő az idő tájt került Pestre, s kereste ezeket a helyeket. Vagy az Eötvös Kollégiumban? Vagy az Írószövetség valamely rendezvényén?

Lehet, lehet. A legvalószínűbb mégis az, hogy Kormos István szerkesztőségi szobájában. Hisz oda mindketten bejártunk. Oda jutott, mondtam, az én kötetem is, Ilia Mihály

jóvoltából, és oda jutott Nagy Gazsié is. Gazsit – ha jól tudom – Nagy László irányította Kormoshoz.

Nekünk Kormos az „egyetemünk” volt, megírtam ezt Pista halálakor hosszabban. Bejártunk hozzá, barátjává fogadott bennünket, és azon volt, hogy a teljes kortársi irodalmat megismerjük általa. Bemutatott bennünket Weöresnek, Jékelynek, Kálnokynak, Juhásznak, nem utolsósorban fiatalokat egymásnak, akik ott Kormos szerkesztőségi szobájában véletlenül összetalálkoztunk.

Valószínűleg Nagy Gáspárral ott találkoztam először, és utána sokáig párhuzamos volt az életünk.

Egyszerre kerültünk Kormos Pista vonzáskörébe, egy évben (1975-ben) jelent meg első kötetünk, együtt publikáltunk a *Mozgó Világban*, mondottam, de a *Kortársban*, Új Írásban is. Az Új Írásban Juhász Ferenc külön rovatot indított a pályakezdőknek, nekünk, az volt a fejlécén: *Fiatalok a jövőnek*. Mennyi múlttá porlott az a jövő mostanra.

Vasy Géza pedig a Magyar Ifjúságnál volt akkortájt szerkesztő, ő ott mutatott be sorra bennünket, mindenkinek teljes oldalt biztosítván a lapban: versekkel, fotóval, önéletrajzi jegyzettel.

Ezek voltak a közös állomások. De ott voltunk egymás esküvőjén is, hiszen telt fölöttünk az élet, én ott az övén Pannonhalmán. Ő pedig feleségével ott az enyémen, közel az Eötvös Kollégiumhoz, a Feneketlen tó közelében.

A szűk Család, Kovács Pista a feleségével, Nagy Gazsi a feleségével, s a mi két esküvői tanúnk: Tolnai Ottó és felesége, Jutka, nem is voltunk sokkal többen, mikor 1976 júniusában összeházasodtunk Évával. Nézem a megsárgult fényképeket, nem, még két gyerek is a fényképeken, nem ér a székről a földig a lábuk, lehet látni a képen, ahogy lóbázzák: Tolnai Ottóék két gyermeke, Lea és Szabolcs. Azóta megnőttek, nincs már az a magas szék, amiről ne érne le a lábuk!

1972 táján fogadta el a közlésre kötetünket Kormos István, 1975-ben jelent meg. 3–4 év. Három, négy év alatt hányszor látogattuk meg Pistát a szerkesztőségben, hányszor vittünk be új verset, és olvastuk az ő új verseit is, és egymással hányszor találkoztunk, az induló nemzedék tagjai! Ez volt a Kormos-egyetem.

Nem mondhatom azt, hogy Kormos szerkesztőségi szobájában voltak a szemináriumi, mert nem. Kormos Móra kiadói szobája kicsike volt, oda két ember be sem fért. Ha kerestük, Kormos kijött a Móra hatalmas előterébe. Nagy asztalok, székek, fotelek, Kormos körül mindig a nyüzsgő irodalmi élet, ez volt Kormos István szerkesztői munkájának színtere.

Elmúlt harminc év, nemrég névsoroló, seregszámláló versemben igyekeztem számba venni a nemzedéket. Épp harminc éve megtette ezt Vasy Géza is, ő szerkesztette a *Tengerlátó* című antológiát, abban van először együtt a mi nemzedékünk. Baka, Bari, Nagy Gazsi, Pinczési Jutka, Kántor Péter, Szöllősi Zoli. A hetedik te magad légy. Valahogy így sorolom a versben is.

De lehetne e névsort folytatni, nemcsak hétig, akár tizenhétig. Többen a pályán nem maradtunk.

De elindulni többen indultunk. „Sokan voltunk”. Lehet, akár hetvenheten is, mint a magyar népmese.

Ágh Pistákék nemzedékét nevezték „heteknek” a hatvanas években. Ágh, Bella, Ratkó, Buda Feri s mások, ők is többen vannak hétnél, ha nemzedékükhöz, ahogy szokás, Kiss Annát is odaszámítjuk.

Utána a „kilencek”, Utassy Jóskákék, Kiss Bencéék nemzedéke a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején. Az Elérhetetlen föld költői.

S utána jöttünk mi. S bár nemzedék voltunk, de az irodalomtörténészek nem adtak nekünk nevet. Ki tudja, miért. Volt ebben politika is, volt ebben politika rengeteg, mert a kultúrpolitika nem szerette a nemzedékeket. A nemzedék: megsokszorozott szándék, megsokszorozott akarat.

Az idézett, épp harminc éve megjelent antológia alapján lehetne nevezni minket a Tengerlátó-nemzedéknek. Most jobbat ajánlani nem tudok. A Tengerlátó nemzedéke.

Akik utánunk jöttek, ők elnevezték magukat, s ideig-óráig rajtuk is maradt, ők az Arcatlan nemzedék: Zalán Tibor, Tóth Erzsí és a többiek, ők a hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején.

S előttünk és utánunk más és más nemzedékek. Kifogyhatatlanul és szükségképpen. Hiszen a nemzedék: az irodalom időszámításának mértékegysége.

S mert, Nagy László is mondotta: felröppenni csak rajban lehet.

Én most emlékezem a repülés szépségére és szabadságára.

Másképp mondom: továbbrepülni is csak rajban lehet. Legalább is én úgy szeretek: rajban érzem a repülés szépségét és biztonságát, a madárúton lét örömét.

De most térjünk vissza, érkezzünk el a számomra legfényesebb naphoz, 1976. május 13-hoz. Ekkor rendeztük meg az Eötvös Kollégiumban Baka István, Nagy Gáspár és Pintér Lajos költői estjét. Bocsánat, hogy a meghívó rideg tényeit idézve, így egyes szám harmadik személyben írok magamról. Talán már lehet is, eltelt azóta 31 év, az akkori lángoló fiatal ma már a szememben egy másik.

Több apropója volt ennek az irodalmi estnek. Az egyik az volt, hogy szerettük egymást, és ezt az együvé tartozást szerettük volna kifejezni. A másik az volt, hogy én az évben végeztem a pesti Bölcsészkaron, végeztem az Eötvös Kollégiumban. Ahonnan a búcsú, mondhatni, fájdalmasabb volt, mint magától az egyetemtől.

Az Eötvös Kollégiumban máig „ott vagyok”. Lélekben visszavágyom, és el sem szakadtam tőle: máig visszatérően azt álmodom, hogy benne élek.

Szerettem volna tehát emlékezetessé tenni búcsúmat a Kollégiumtól, és ezért kezdeményeztem ezt az estet. Volt egy harmadik oka is. Egyik idősebb költő társunknak akkor jelent meg egy verse, az volt a címe vagy központi sora, hogy: mi vagyunk az utolsó nemzedék. Ez irritált bennünket, hogy egy idősebb költő kinevezi nemzedékét utolsó nemzedéknek, mintha velük megállna az idő. Szerettük volna megmutatni, hogy mi is itt vagyunk, mi is szót kérünk.

Az estet én szerveztem, kértem fel Baka Pistát Szegedről levélben, és Nagy Gazsit – akivel mindennapos volt a találkozásunk – személyesen. Az est bevezetésére Kormos Istvánt közösen kértük fel.

Ez az esszé, műfaját tekintve, nem tűri a dokumentumokat, de tűri a dokumentumok „meséjét”. Ezeket a dokumentumokat most elmesélem, azt pedig elmondom, hogy kedves barátom, Salánki Szilárd elkészítette a honlapomat. <http://pinterlajos.uw.hu> az elérhetősége.

Van ebben az én műszaki tudásomtól kicsit idegen mozzanat, hisz a „fegyverem” máig egy Erika és egy Robotron írógép, és egy számítógépet még be sem tudok kapcsolni, imél író-olvasó analfabéta vagyok. Sebj, barátom buzgalmának köszönhetően ez a honlap működik, s ennek *pályakezdés* fejezetében ott az idézett dokumentumok.

Máig őrzöm az est meghívóját. Ízléses egyszerű nyomtatvány, a Petőfi Irodalmi Múzeum házi nyomdájában készült, akkortájt ott töltöttem ugyanis kötelező egyetemi gyakorlatomat. Múzeumi barátaim e meghívó elkészítésével járultak az est sikeréhez.

Nagy Gazsi is megidézi ezt a meghívót, mikor Baka Pista halála után a Tiszatájban emlékezik rá, akkor a meghívót is idézi. Azt mondja, Pintér Lajos csongrádi házában kincstárából került elő.

Igen onnan, ez is, ami most itt van asztalomon, ameddig édesanyám él, addig marad kincses e tár.

Most ideidézem én is a meghívó szövegét:

AZ EÖTVÖS KOLLÉGIUMBAN (XI. Ménesi út 11–13) 1976. május 13-án, csütörtökön,) este 8 órakor / BAKA ISTVÁN / NAGY GÁSPÁR / PINTÉR LAJOS / költői estje / bevezetőt mond: / KORMOS ISTVÁN / közreműködik: / MÁRAI ENIKŐ / VÁNDORFI LÁSZLÓ / Szeretettel várjuk!

Márai Enikő és Vándorfi László előadóművészek, Márai Enikőről tudtuk, hogy Márai Sándor rokona, talán unokahúga, Vándorfi Laci pedig egyetemista társunk.

A rendezésre Baka Pista, a „vidéki” nem vállalt értelemszerűen szerepet. Enyém volt a kollégium körüli teendők intézése, Nagy Gazsi vállalta, hogy meghívja az író társakat. Kovács Pista, idősebb költőtársunk is besegített, azon ígéretével, hogy ő pedig meghívja nyilvános felvételre a rádiót.

Homályosan emlékezem egy régi újságcikkre, mely az estet eleveníti fel. Az Egyetemi Lapokban jelent meg, a rendezvényt követően nem sokkal.

Fiam most bemegy az Egyetemi Könyvtárba, és megtalálja az elsárgult lapszámot. Még az újságpapírt is kikezdte időközben a hóhérló idő. Jékely sárkánya.

Fénymásolatban előttem az újságcikk. „Május 13-án az Eötvös Kollégiumban majd 200 fős közönség előtt Fiala költők estje hangzott el. Baka István, Nagy Gáspár, Pintér Lajos versei előtt Kormos István költő mondott bevezetőt. Márai Enikő és Vándorfi László előadóművészek összeállítását az esten megjelent költők egy-egy új versüket olvasták föl, majd terveikről, elképzeléseikről vallottak. (Pintér Lajos és Vándorfi László egyébként egyetemünkön végzős hallgatók.) A kollégium rendezvényén megjelent a Magyar Rádió is, az est anyagából később irodalmi műsor készül.”

Ennyi a cikk, pontos, csak épp a Magyar Rádió nem jelent meg, Kovács Pista szervezése nem sikerült. Kár, mert jó lenne visszakeresni a felvételen Kormos szavait. Kormos bevezetője ugyanis nem maradt meg, fejből rögtönözve beszélt. Csak az emlékezet őrzi.

Azt mondotta, hogy megjelent egy vers, idősebb költő írta, s azt hirdeti benne, mi vagyunk az utolsó nemzedék... De hiszen előbb idéztem is ezt. Itt a cáfolat, mondotta Kormos István, itt egy új, egy újabb nemzedék.

Bevezetőjének ez volt a lényege.

Az Egyetemi Lapokban két fotó is a cikk mellett, egyiken Kormos István, ahogy bevezetőjét tartja. Az ismerős, kedves arc, fejét előre biccenti, kezét mellkasa előtt kulcsolja.

Kopaszodó, magas homlok. És nemcsak ismerős arc, hanem számomra az oly kedves, feledhetetlen arc is.

Az ingnyak kicsit felpördül, kopott, megnyúlt pulóver. Pista, és az örök pulóver.

Tengerlátó-nemzedéknek neveztem előbb nemzedékünket. De nevezhetném Kormos Pista nemzedékének is, hisz szinte valamennyien az ő köpönyegéből, nem, megnyúlt, hosszú pulóvere ujjából bujtunk ki.

És egy fotó még, rólam, a kollégiumtól búcsúzó 23 éves fiatalról, „fiatal költőről”, aki voltam. Kár, hogy a fotós engem választott, nyilván azért, mert én voltam az egyetem hallgatója. Mennyivel jobb lenne egy csoportkép, mennyire jó lenne újra látni most Baka Pista és Nagy Gazsi örökfiatal arcát is.

Ez újságcikkben nem, de belső látásommal látom őket!

És hárman háromfelé ezután. Nagy Gazsi maradt Pesten, Baka Pista vissza Szegedre, a Kincskeresőbe, én pedig szerkesztőnek, Kecskemétre.

Csak egy év telt el. 1977. március 15-e jött. Úgy éreztem, hogy jó lenne elutazni Pestre, látni a forrongó, tiltott március 15-ét. Megérkeztem, emlékszem, pont dél volt, álltam a március 15-e téren, Petőfi szobra előtt. Dél volt, a közeli templom harangjai szóltak. Az „ünneplő” téren – döbbenetesen – senki. Igaz, munkanap volt, igaz, az előző évek diák-tüntetései után megfélemlítették az embereket, de a téren senki.

Csak véletlenül, minden összebeszélés nélkül, hárman három felől megérkeztünk a térre: Baka Pista, Nagy Gazsi és én. Kezet fogtunk, szinte nem is szóltunk, nem volt mit mondani. De él, lángol bennem máig ez a szinte látomásos pillanat.

Kicsit jobban szétnéztünk. A betiltott téren, a kapualjban mozogtak alakok, egyforma ballonkabátban, egyn kokárdával, meglapulva a kapualj félhomályában. Titkosrendőrök.

Baka Pista temetésén, Szekszárdon egy régen látott egyetemista társam lép oda hozzám. Érdekes, hogy épp, hivatalból, a temetés egyik szervezője. Emlékszel? – kérdezi. Nem kérdezem, mire? Igen, emlékszem, mondom neki, mindenre emlékszem.

Nagy Gazsi temetésén, a Farkasréti búcsúztatón egy régen látott egyetemista társam lép oda hozzám. Ma az Eötvös Kollégium könyvtárának vezetője. Emlékszel? – kérdezi. Igen, felelem neki. Mindenre emlékszem.

Például arra, hogy hányszor besétáltunk a Tarjából, Pistáék lakásától a Kincskeresőbe. Emlékszem a hosszú séta dialógusaira.

Baka Pista / Pista / mennyire hiányzol / jó lenne a Tarjából/ be-besétálni újra / a Kincskeresőbe / közben megváltani mert / itt maradt / megváltatlanul a világ / fiatalok voltunk / úgy lobogtunk / mint lámpában / a láng

Láng volt az élet – ha jól idézem, ez pedig egy Pinczési Judit-kötet címe. Láng volt. Láng ma is.